

Szalai Máté¹: Az Öböl-államok szerepe a gázai válságban

Vezetői összefoglaló

- Az arab államok részéről az Izraellel való kapcsolatépítési szándékot a gázai válság egyelőre nem ásta teljesen alá. Az Ábrahám-megállapodások nem omlottak össze, az izraeli-szaúdi normalizálódás pedig nem került le teljesen a napirendről, bár kétségkívül lelassult a folyamat.
- A palesztin politikai szereplőket a hat Öböl-állam alapvetően eltérően ítéli meg. A Hamással Katarnek van a legszorosabb kapcsolata, amely azonban a jövőben gyengülhet. Vele szemben az Emírségek, Bahrein és Szaúd-Arábia kifejezetten negatívan tekint a szervezetre, ugyanakkor a Palesztin Hatósággal nekik sem felhőtlen a viszonyuk.
- A gázai válság eltérő dilemmákat jelentett a hat ország számára. Katarra nagy nyomás nehezedett a Hamással fenntartott kapcsolatai miatt, ugyanakkor az Emírségek, Bahrein és Szaúd-Arábia számára is komoly kihívásokat jelentett pozíciójuk megfogalmazása.
- A hat állam közül egyelőre Katar és az Emírségek játsszák a legnagyobb szerepet a válságban, ugyanakkor Szaúd-Arábia is meghatározhatja a Gázai-övezet háború utáni jövőjét.
- Az elmúlt tíz hónap felemás hatással volt az Egyesült Államok, mint biztonságpolitikai garanciát nyújtó partner megítélésére.

A Hamász 2023 október hetedikéi terrortámadását követően kialakult és regionális szintre eszkalálódott gázai válságban az Öböl menti monarchiák fontos szerepre tettek szert. A hat kormányzat viselkedését nem csak saját külpolitikai érdekeik, de a belső és külső fenyegetések érzékelése és a köztük lévő prioritások is meghatározták. Az elemzés célja az, hogy értelmezze a hat állam viselkedését a válságban, különös tekintettel a gázai konfliktusra és az izraeli-iráni eszkalációra.

Bevezetés

Az Öböl Menti Együttműködési Tanács (*Gulf Cooperation Council – GCC*) tagállamai – Bahrein, az Egyesült Arab Emírségek (EAE), Katar, Kuvait, Szaúd-Arábia és Omán – a több mint háromszáz napja tartó gázai válság kiemelt szereplőivé váltak. A hat ország közvetlenül is befolyással bír nemcsak a palesztin területeken zajló események alakulására, de a Hamász október hetedikéi terrortámadását követően kialakult és/vagy kiéleződött fegyveres konfliktus(ok)ra is, így például a jemeni húszik elleni fellépésre, illetve az Irán és Izrael közötti eszkalációra.

Kiemelt súlyuk ellenére a nemzetközi közbeszédben nem sikerült pontosan meghatározni vagy besorolni az Öböl-államoknak a térségben

zajló folyamatokra adott reakcióit. Az izraeli Nemzeti Biztonsági Tanulmányok Intézete² például a hat országból ötöt a „palesztinokat támogató” csoportba helyezte, az Egyesült Arab Emírségeket pedig a „semleges” kategóriába. A nemzetközi sajtó „pragmatikusnak”³ nevezi a hat ország politikáját, vagy arra hívja fel a figyelmet, hogy a Hamászt ugyan nem támogatják, de a jelenlegi erőszak okát a palesztin területek izraeli megszállása jelenti számukra.⁴

Az elemzés célja az Öböl-államoknak a gázai válsággal kapcsolatos politikájának és szerepének elemzése különösen két dimenzió, a gázai válságra és az iráni-izraeli eszkalációra adott reakciók alapján. A

¹ Szalai Máté a Ca' Foscari Egyetem Marie Skłodowska-Curie Cofund ösztöndíjas kutatója. Ez a cikk az Európai Unió Horizon 2020 kutatási és innovációs programjából kapott támogatást, a 945361 számú Marie Skłodowska-Curie támogatási megállapodás alapján készült.

² *Swords of Iron: An overview*. [online] 2024. 08. 08. Forrás: inss.org.il [2024. 08. 08.]

³ Cathrin SCHAEER: *Arab nations in Hamas-Israel conflict: What you need to know*. [online]. 2024. 05. 08. Forrás: dw.com [2024. 08. 08.]

⁴ Ivana SARIC – Dave LAWLER: *Where countries stand on the Israel-Hamas war*. [online] 2023. 10. 19. Forrás: axios.com [2024. 08. 08.]

tanulmány fő érve szerint a hat ország eltérő mértékben, de egyensúlyozási politikát folytat a válságban a saját politikai és gazdasági érdekei alapján. A reakciók közötti különbségek ugyan láthatóak, különösen az Egyesült Arab Emírségek és Katar esetén, de ezek egyelőre nem vezetnek kézzelfogható feszültségekhez egymással. A jövőben ugyanakkor ezeket sem zárhatjuk ki, különösen a palesztin politika befolyásolásával és a Gázai-övezet jövőjével kapcsolatban.

Palesztina és Izrael szerepe az Öböl-államok kül- és biztonságpolitikájában

A GCC tagállamainak viselkedését az Izraelhez és Palesztinához való viszonyulás kapcsán három stratégiai szempont határozza meg.⁵ Egyrészt mind a hat állam politikájának formális alapja az ún. arab béketerv támogatása, amelyet először 2002-ben hirdetett meg a szaúdi kormány. Ez alapján az arab államok három feltétel teljesülése esetén hajlandóak békét kötni Izraellel és felvenni vele a diplomáciai kapcsolatokat: egy Ciszjordániát és a Gázai-övezetet magába foglaló, Kelet-Jeruzsálem fővárossal rendelkező palesztin állam létrehozása, az 1967-ben megszállt területekről való izraeli kivonulás, valamint az 1948-1949-es palesztin menekültek kérdésének rendezése. Ezt az álláspontot a GCC államai a mai napig számos fórumon hangoztatják.

Másrészt ugyanakkor a gyakorlatban Izraellel eltérő kapcsolatokat tartanak fent. A GCC két tagállama, Bahrein és az Egyesült Arab Emírségek 2020-ban normalizálta kapcsolatát Izraellel az Ábrahám-megállapodások keretében, és azóta folyamatosan mélyülő politikai és gazdasági kapcsolatokat tartanak fenn a zsidó többségű állammal. A többi négy állam ugyan formálisan nem vette fel a diplomáciai kapcsolatokat, ez nem jelenti azt, hogy ne lennének informális kapcsolataik Izraellel: Szaúd-Arábia évtizedek óta koordinál biztonságpolitikai kérdésekben az izraeli vezetéssel, mint ahogy Katar is egyeztet a gázai tevékenysége kapcsán (lásd később). Ezen túl Ománba több izraeli miniszterelnök is ellátogatott az elmúlt évtizedekben, az országban pedig a mai napig működik az 1990-es években létrehozott *Middle East Desalination Research Center (MEDRC – Közel-keleti Sótalanítási Kutatási Központ)*, amelyben Izrael is képviselteti magát. A két ország, Katar és Omán ráadásul már az oslói békefolyamat időszakában is nyitott Izrael felé, ám ezt a folyamatot akkor a második intifáda megakasztotta. A hat állam közül Kuvait folytatja a legkonzervatívabb politikát, és elzárkózik az Izraellel való kapcsolatfelvételtől.⁶

Harmadrészt a hat állam alapvetően máshogy ítéli meg a palesztinok politikáit és annak különböző szereplőit. A Ciszjordániát irányító, Mahmúd Abbász által vezetett Palesztin Hatósággal és a mögötte álló Fatah párttal a GCC-nek nem volt felhőtlen a viszonya a jelenlegi válság előtt sem.⁷ A szervezet és annak militáns, arab nacionalista háttere sosem állt közel ideológiailag a konzervatív monarchiákhoz, ráadásul számos palesztin vezető támogatta Kuvait 1990-es iraki megszállását. Ugyan a történelmi feszültségeket hivatalosan rendezték a felek, az Abbász-vezetésű szervezetet az Öbölben sokan korrupt, rosszul kormányzó és gyakran megbízhatatlan partnernek tartják.

Ezzel szemben a Hamász sokkal megosztóbb, különösen iszlamista ideológiája, Iránnal való kapcsolata és a terrorista tevékenységet is magába foglaló működése miatt. A regionális stabilitásban és Irán befolyásának visszaszorításában leginkább érdekelt államok (Szaúd-Arábia, Bahrein és az EAE) távolságot tartanak a csoporttól, és leginkább az iráni vezetésű „ellenállás tengelyének” tagjaként tekintenek rá. Velük szemben Katar kifejezetten jó viszonyt ápol a Hamásszal, amit elsősorban a szervezet politikai irodájának és számos vezetőjének Dohába költözése mutatott meg. A katari külpolitikában a radikális palesztin szervezettel való viszony két célt szolgál: egyrészt beleillik a mérsékelt iszlamista csoportok támogatásával

⁵ Ezek háttéréről lásd: Clive JONES – Yoel GUZANSKY: *Fraternal Enemies: Israel and the Gulf Monarchies*. Oxford University Press, New York, 2020.

⁶ Assiri, ABDUL-REDA: *Kuwait's Foreign Policy: City-State in World Politics*. Taylor & Francis, New York, 2018.

⁷ Yoel GUZANSKY – Kobi MICHAEL: [The Gulf states and the Palestinian Authority: On the brink of change?](#), [online] 2022. 06. 07. Forrás: Institute for National Security Studies [2024. 08. 08.]

történő befolyásépítési tevékenységbe, másrészt pedig erősíti az ország kapcsolatépítési képességét és közvetítői kapacitását (amit a jelenlegi válságban is láthatunk).

E három stratégiai szemponton túl két további fontos körülményt is érdemes szem előtt tartani. Egyrészt mind a hat ország szoros biztonságpolitikai együttműködést épített ki az Egyesült Államokkal, amely viszonyt (a rivális nagyhatalmakkal való kapcsolatépítési törekvések ellenére) egyikük sem akar veszélyeztetni.⁸ A térség több államának területén találhatóak az amerikai regionális ütőképességet biztosító létesítmények, amelyek nemcsak Washington katonai tevékenységét teszik lehetővé a térségben, de az Öböl-államoknak is biztonságot jelentenek. Tekintettel az amerikai–izraeli kapcsolatok fontosságára, a GCC tagjai számára az amerikai reláció mindig hatással volt a kérdéshez való hozzáállásukra.

Másrészt a palesztin kérdés társadalmi érzékenysége miatt a hat állam vezetése számára az Izraellel és Palesztinával kapcsolatos politika nemcsak külpolitikai, de belpolitikai kérdés is.⁹ Az egyes vezetőknek folyamatosan figyelembe kell venniük, hogy az egyes palesztin szereplőkkel kapcsolatos kritikáikat vagy Izraelhez való közeledésüket úgy keretezzék, hogy az ne váltson ki komoly társadalmi indulatokat. Ebből a szempontból is komoly különbségeket láthatunk a hat állam között: Katar és az Egyesült Arab Emírségek (és valamilyen mértékben Szaúd-Arábia) belső stabilitása viszonylag széles mozgásteret biztosít a vezetés számára az Izraellel és Palesztinával kapcsolatos politikájuk meghatározására. Ezzel szemben különböző okokból Bahreinnek, Kuvaitnak és Ománnak nagyobb korlátokat jelent a belső közvélemény megítélése. Ez a szétválasztás részben megmagyarázza az egyes országok aktivitását és a palesztin ügytől való (a retorikai támogatáson és az esetleges humanitárius segítségnyújtáson túl látható) távolságtartást Omán és Kuvait esetén.

A gázai válságra adott reakciók

Közös szempontok

A Hamász október hetedikéi terrortámadása nemcsak meglepetés volt az Öböl-államok számára (hasonlóan a világ legtöbb kormányához), de stratégiai szempontból is érzékeny időpontban történt. Egyrészt az elmúlt években elindult regionális konszolidációs folyamatnak a GCC tagállamai voltak az egyik legfontosabb előmozdítói. Ennek keretében Szaúd-Arábia és szomszédjai normalizálták kapcsolataikat Szíriával,¹⁰ Törökországgal, és Iránnal is. A stabilizációs folyamatba részben az Izraellel való kapcsolatépítés is beletartozott: a 2020-as Ábrahám-megállapodásokon túl 2023 nyarán Szaúd-Arábia is elismerte, hogy intenzív tárgyalásokat folytat a zsidó többségű állammal (és az Egyesült Államokkal) a diplomáciai kapcsolatok felvétele kapcsán. Másrészt a hat kormány politikai napirendjén elsősorban a gazdasági kérdések voltak dominánsok, így a globális olajpiaci fejlemények a diverzifikáció, valamint a Kínával és más globális nagyhatalmakkal való kapcsolatok elmélyítése érdekében. Harmadrészt az elmúlt időszakban több Öböl-állam is a belpolitikára koncentrált: Szaúd-Arábiában a gazdasági és társadalmi reformok végrehajtása, Ománban és Kuvaitban az utódlási folyamat és utóbbi esetén a belpolitikai feszültségek kezelése prioritást élvezett. Ilyen körülmények között a gázai válság nemcsak veszélyeztette a zajló folyamatokat, de a regionális eszkaláció félelme miatt komoly veszélyt jelentett a hat ország biztonsága és jóléte szempontjából.

A hat állam retorikailag és különböző nemzetközi fórumokon (az ENSZ-ben, az Arab Ligában, vagy az Iszlám Együttműködés Szervezetében) szinte egyhangúan elítélte Izrael fellépését Gázában. A regionális

⁸ Hasan ALHASAN: [Hamás-Israel conflict a 'generation-defining moment' for the Middle East](#), [online], 2023. 11. 16. International Institute for Strategic Studies [2024. 08. 08.]

⁹ ALHASAN 2023, im.

¹⁰ Aidan LEWIS – Sarah EL SAFTY: [Arab League readmits Syria as relations with Assad normalise](#), [online], 2023. 05. 08. Forrás: Reuters [2024. 08. 08.]

stabilitás melletti elköteleződés végett a GCC számára nemcsak a Hamász október hetedikéi terrortámadása, de az izraeli kormány világszerte nagy felháborodást kiváltó gázai offenzívája sem támogatható. Ennek megfelelően valamilyen módon mind a hat állam kiállt a diplomáciai megoldás és tűzszünet mellett, sőt, az egyes államok között még egyfajta munkamegosztás is látható volt ezzel kapcsolatban.¹¹ Ezen a kiálláson túl azonban a hat állam viselkedése alapvetően eltért egymástól.

Katar, a közvetítő

A konfliktus a legérzékenyebben talán Katart érintette, hiszen előtérbe helyezte az országnak a Hamásszal fenntartott kapcsolatát. Doha az elmúlt évtizedben hatalmas mennyiségű humanitárius segílyt juttatott Gázába, amely közvetve és közvetlenül is hozzájárult a Hamász uralmának fenntartásához.¹² Ugyan ezt a tevékenységet Katar Izrael tudtával, jóváhagyásával és a vele kialakított koordináció keretei között végezte, az októberi támadást követően sokan felvetették Doha felelősségét. Ez ráadásul nemcsak Izraelben történt meg (ahol Katar hibáztatása felelősség-hárítást is jelentett), hanem az Egyesült Államokban is.¹³ Doha viszont semmiképp sem akarja veszélyeztetni amerikai kapcsolatait és kiemelt státuszát az amerikai külkapcsolatokban, mint nem NATO-tag szövetséges.

Az október óta látható katari közvetítési tevékenységet¹⁴ részben tehát saját imázsának védelme, részben pedig a stabilitásra való törekvés és a hagyományos katari külpolitikai stratégiának megfelelően történő befolyásépítés is motiválta. A katari vezetés (az egyiptomihoz hasonlóan) fontos szerepet játszott a novemberi tűzszüneti és fogolycsere-megállapodás létrehozásában, ugyanakkor 2024 folyamán már nem járt érdemi eredménnyel az Izrael és Hamász közötti mediáció. Nem véletlen, hogy Doha már jelezte is, hogy nem ragaszkodik ennek a szerepnek a betöltéséhez.

A közvetítésen túl Katar számára két stratégiai kérdés merül fel a jövőben.¹⁵ Egyrészt a háborút megelőzően Dohának volt a legnagyobb befolyása a Hamász által uralt Gázában, ennek azonban a válság véget vetett. Nagy kérdés, hogy a háború utáni újjáépítésben és rendezésben mekkora szerepet tud és akar Katar játszani. Másrészt Dohának felül kell vizsgálnia a Hamásszal való együttműködését is, amelynek a politikai ára láthatóan növekedett. Katar könnyen rákényszerülhet arra, hogy amerikai és izraeli nyomásra kiutasítsa a Hamász politikai irodáját. A csoport politikai vezetőjének (és a felmérések szerint második legnépszerűbb palesztin politikusnak),¹⁶ Ismail Hanijének az Izrael általi kiiktatása, valamint Jahja Szinvár megválasztása önmagában is gyengítheti a viszonyt: utóbbi a csoport gázai, radikálisabb szárnyának első embere, akinek korlátozottabb kapcsolatai vannak a katari uralkodócsaláddal, mint más Hamász-vezetőknek (például Khalid Mesálnak).¹⁷

¹¹ Kristian Coates ULRICHSEN: [GCC states and the war on Gaza: Positions, perceptions, and interests](#), [online], 2023. 11. 22. Forrás: Arab Center Washington DC [2024. 08. 08.]

¹² [Humanitarian Aid Contributions](#), [online], 2024. 08. 08. Forrás: Financial Tracking Service [2024. 08. 08.]

¹³ [Reveiling Qatar's Major Non-NATO Ally Status Act of 2024](#), [online], 2024. 04. 10. Forrás: congress.gov [2024. 08. 08.]

¹⁴ Yoel GUZANSKY – Ilan ZALAYAT: [Indispensable Qatar?](#), [online], 2023. 11. 27. Forrás: Institute for National Security Studies [2024. 08. 08.]

¹⁵ Hussein IBISH: [Qatar may hold key to Hamas' – and Gaza's – future](#), [online], 2024. 12. 18. Forrás: The Arab Gulf States Institute in Washington [2024. 08. 08.]

¹⁶ [Press release: Public opinion poll no \(92\)](#), [online], 2024. 06. 12. Forrás: Palestinian Center for Policy and Survey Research [2024. 08. 08.]

¹⁷ Summer SAID: [Sinwar power grab cements Hamas-Iran ties](#), [online], 2024. 08. 08. Forrás: Wall Street Journal [2024. 08. 08.]

Az Ábrahám-megállapodások országai: az Egyesült Arab Emírségek és Bahrein

A gázai válság ugyan nyomás alá helyezte az izraeli–emírségi és izraeli–bahreini hivatalos kapcsolatokat, ezek azonban egyelőre túlélték a háború kirobbanását. November első napjaiban ugyan a bahreini Képviselőtanács (*Madzslisz al-Nuváb*), a törvényhozás alsóháza kiadott egy közleményt¹⁸ a gazdasági kapcsolatok felfüggesztéséről és a bahreini nagykövet visszahívásáról, ez elsősorban retorikai és nem diplomáciai lépésnek tekinthető (különösen az országban látható palesztinpárti tüntetések kontextusában).¹⁹ A Képviselőtanácsnak ugyanis nincs külpolitikát érintő jogköre, a bahreini kormány pedig már jelezte, hogy nem fagyasztották be a kapcsolatokat.²⁰ Khálid al-Dzsalamha, Bahrein tel-avivi nagykövete személyes okokból már korábban visszatért az országba, október hetedikét követően pedig a bahreini nagykövetséget biztonsági okokból kiürítették.²¹ Az emírségi nagykövet, Mohamed al-Khadzsa még az izraeli elnök egy hivatalos vacsoráján is részt vett 2024 áprilisában.²²

Bahrein és az EAE több okból kifolyólag is kitarzott az Izraellel való kapcsolatok fenntartása mellett.²³ A gazdasági motiváció továbbra is fennmaradt, biztonságpolitikai szempontból pedig azok az érvek, amelyek az országgal való együttműködés mellett szóltak, a gázai válsaggal még erősödtek is. Nyilvánvalóvá vált, hogy Irán és szövetségesei képesek koordináltan és erőteljesen fellépni a térségben. A síita többségű, de szunnita vezetésű Bahreinnel mindig is feszült kapcsolata volt a síita többségű Iránnal, az arab tavasz évei óta pedig a viszony kifejezetten ellenségesé vált. Ezzel párhuzamosan az EAE-nek öt évtizede áll fenn határvitája Teheránnal több sziget hovatartozása kapcsán. Ennek ellenére az Emírségek ki tudott alakítani egy *modus vivendit* Iránnal, ugyanakkor a Hamász ideológiája és viselkedése kifejezetten aggasztó Abu Dhabi számára. Izrael mindkét fenyegetéstípussal – az iráni befolyásépítéssel és a szélsőséges iszlamizmussal – szemben ideális partnernek tűnik, még akkor is, ha a Netanjahu-kormány tevékenységét alapvetően negatív színben látják az Öbölből.

Az EAE célja ebben a helyzetben az Izraellel való kapcsolatok fenntartása, az abból eredő politikai károk minimalizálása, valamint a válság békés rendezése és az eskaláció elkerülése voltak.²⁴ Ehhez Abu Dhabi fel tudta használni az ENSZ Biztonsági Tanácsában 2022-2023-ban betöltött nem állandó tagsággal járó lehetőségeket. Mint a szervezet egyetlen arab tagja, az EAE folyamatosan kiállt az Izraelt elítélő határozatok mellett (ezt részben politikai egyensúlyozásként is felfoghatjuk). Ezen túl azonban érdemi lépést nem tett a háború leállítása érdekében.

Mindkét állam számára kulcsfontosságú a válság jemeni dimenziója is.²⁵ A húsz mozgalom a múltban közvetlenül célpontba vette mindkét állam katonáit és az EAE területét is, ráadásul a Vörös-tenger térségének szabad és biztonságos hajózhatósága mindkettőjük számára prioritást élvez. Ennek ellenére a húsz mozgalom ellen szerveződő koalíciónak csak Bahrein lett nyilvánosan tagja,²⁶ amelyet sokan az amerikai nyomás eredményeként értelmeznek, tekintettel az amerikai haditengerészet ötödik flottájának az országban található központjára. Ennek ellenére azonban Bahreinnel is megvolt a maga motivációja a húsz elleni fellépésre: 2023 szeptemberében egy húsz támadásban több bahreini állampolgár is életét veszítette. Az EAE ezzel szemben hivatalosan nem vett részt a koalícióban, de a gyakorlatban elképzelhető,

¹⁸ مجلس النواب يؤكد أنه تم مغادرة السفير الإسرائيلي للبلاد وعودة السفير البحريني من إسرائيل ووقف العلاقات الاقتصادية مع إسرائيل, online, 2023. 11. 02. Forrás: nuwab.bh [2024. 08. 08.]

¹⁹ Bahrain: repression of pro-Palestine protests, [online], 2023. 12. 22. Forrás: Human Rights Watch [2024. 08. 08.]

²⁰ Has Bahrain cut off ties with Israel over the war on Gaza? [online], 2023. 11. 03. Forrás: The New Arab [2024. 08. 08.]

²¹ Jacob MAGID: Senior official: Bahrain did not recall envoy, [online], 2023. 11. 02. Forrás: The Times of Israel [2024. 08. 08.]

²² Isaac Hercog oldala, [online], 2024. 04. 03. Forrás: x.com [2024. 08. 08.]

²³ Joshua KRASNA: The October 7 massacre and the war in Gaza: Impact on Bahrain and the United Arab Emirates, [online], 2024. 02. 02. Forrás: Foreign Policy Research Institute [2024. 08. 08.]

²⁴ Three years after the Abraham Accords, Gaza war corners UAE, [online], 2023. 10. 31. Forrás: Amwaj Media [2024. 08. 08.]

²⁵ Eleonora ARDEMAGNI: In the Red Sea and beyond, Gulf Arab states and Israel share security threats, [online], 2023. 11. 28. Forrás: The Arab Gulf States Institute in Washington [2024. 08. 08.]

²⁶ Ahdeya Ahmed AL-SAYED: Better late than never: Bahrain's attitude towards the Red Sea defense coalition, [online], 2024. 12. 29. Forrás: Washington Institute for Near East Policy [2024. 08. 08.]

hogyan adott valamilyen mértékű támogatást. Az emírségi vezetés ugyanis régóta igyekezett Jemen fontosságát erősíteni az amerikai politikai napirenden.

Katarhoz hasonlóan az EAE-nek is megvannak a kapcsolatai a palesztin politikában. Ezek elsősorban Mohamed Dahlanhoz, a Fatah volt politikusához kötődnek,²⁷ akinek a népszerűsége Hanije meggyilkolását megelőzően a harmadik legnagyobb volt az országban. Dahlan ugyanakkor már az Emírségekben él, helyi befolyása a palesztin területeken korlátozott, így kérdéses, hogy milyen szerepet tudna játszani Palesztina jövőjében. Az kétségtelen, hogy Izrael szívesen adna teret nagyobb emírségi részvételre Gázában, az viszont továbbra sem egyértelmű, hogy maga az emírségi vezetés milyen szerepet szán magának az új-jáépítésben és a rendezésben.²⁸

Szaúd-Arábia, a szunnita arab térség nagyhatalma

A válság szaúdi megítélése elsősorban a már ismertett emírségi szempontokra emlékeztet a leginkább. Rijád a gazdasági lehetőségek előmozdítására és a regionális stabilitás megteremtésére irányuló külpolitikája számára a gázai háború határozottan negatív hatással bírt. Az arab és iszlám világon belüli vezetői szerepfelfogással rendelkező ország számára a palesztin kérdés támogatása, valamint a már említett arab béketerv napirenden tartása több mint szimbolikus kérdés. Szaúd-Arábia mérete és nagyhatalmi pozíciója miatt a palesztin ügy elhanyagolása vagy az Izrael melletti látványos kiállás alááshatja Rijád befolyását és megítélését.

Részben ennek köszönhető, hogy Szaúd-Arábia sem vett részt a jemeni húszik ellen szervezett koalícióban sem. Ugyan Izraellel és az Egyesült Államokkal közös érdek lenne a mozgalom visszaszorítása, Rijád nem akarta veszélyeztetni megítélését és operatív függetlenségét a kollektív fellépéshez való formális csatlakozással.²⁹ Ráadásul 2023 októberében már másfél éve zajlottak tárgyalások Szaúd-Arábia és a jemeni húszik között,³⁰ amelyet a jelenlegi válság nagyban aláásott.

Rijád saját szerepét elsősorban regionális diplomáciai szempontból határozta meg, és élen járt az Arab Liga és az Iszlám Együttműködés Szervezete közös fellépésének megalkotásában, amely elsősorban a gázai tűzszünet elérésére irányult.³¹ E fellépés mellett a szaúdi vezetésnek (legalábbis izraeli remények szerint) kulcsszerepe lehet a Palesztin Hatóság reformjában, Gáza újjáépítésében és a palesztin politika mérsékeltebb és Izraellel együttműködni hajlandó frakcióinak megerősítésében.³² A nagy kérdés az, hogy Rijád erre hajlandó lesz-e, és ha igen, milyen feltételekkel és körülmények között.³³ Egy izraeli megszállás alatt álló Gázai-övezet rekonstrukciójában való részvétel a Netanjahu-kormány meghívása alapján, a palesztin vezetés teljes megkerülése mellett hatalmas politikai kockázatokat rejtene Szaúd-Arábia számára.

Ebből a szempontból is fontos a normalizáció kérdése.³⁴ 2023 októberben a gázai válság kitörése érekenyen érintette azokat az intenzív háromoldalú tárgyalásokat, amelyek Izrael, Szaúd-Arábia és az Egyesült Államok között zajlottak. Ennek keretében, több feltétel teljesülése esetén, Rijád hajlandóságot mutatott az Izraellel való kapcsolatok normalizálására: egyrészt a Netanjahu-kormánytól érdemi előrelé-

²⁷ Giorgio CAFIERO: [Why the UAE supports Mohammed Dahlan](#), [online], n.d. Forrás: TRT World, [2024. 08. 08.]

²⁸ [UAE reportedly willing to join multinational force for Gaza reconstruction after war](#), [online], 2024. 07. 20. Forrás: Haaretz [2024. 08. 08.]

²⁹ Agnes HELOU: [Why Saudi Arabia and the UAE may sit out new US-led Red Sea initiative](#), [online], 2024. 01. 03. Forrás: Breaking Defense [2024. 08. 08.]

³⁰ Ahmed NAGI: [Catching up on the back-channel peace talks in Yemen](#), [online], 2023. 10. 10. Forrás: Crisis Group, [2024. 08. 08.]

³¹ ULRICHSEN 2023, im.

³² Andrew LEBER – Kevin HUGGARD: [Making sense of a proposed US-Saudi deal](#), [online], 2024. 07. 10. Forrás: Brookings, [2024. 08. 08.]

³³ Jacob MAGID: [Jordan, Qatar, Saudis hesitant to join US-driven postwar peacekeeping force in Gaza](#), [online], 2024. 08. 07. Forrás: Times of Israel, [2024. 08. 08.]

³⁴ Lucy KURTZER-ELLENBOGEN et al.: [Is a Saudi-Israel normalization agreement on the horizon?](#) [online], 2023. 09. 28. Forrás: United States Institute of Peace [2024. 08. 08.]

pést vártak volna a palesztin kérdésben, másrészt pedig a Biden-kormánytól példátlan biztonsági garanciákat, valamint az ország nukleáris programjának támogatását kérték. Rijád szempontjából a legnagyobb nyereség talán az amerikai biztonsági ernyő erősítése lett volna, amelynek fontosságát az elmúlt évtized eseményei (különösen a jemeni konfliktus alakulása) csak fokozták. Feltehetően a tárgyalásoknak köszönhető, hogy a formális meghívás ellenére Szaúd-Arábia a mai napig nem csatlakozott hivatalosan a BRICS+ formációhoz (az EAE-vel és Iránnal ellentétben).

A gázai válság komplikálta és lelassította a tárgyalásokat, ugyanakkor nem döntötte be őket teljesen. Az elmúlt tíz hónap során többször kiderült, hogy Rijád továbbra is nyitott a kapcsolatok normalizálására, sőt, ezt a lehetőséget ösztönzőként használja Izrael számára a fegyverszünetre és a konfliktus lezárására irányulóan. Ez egyelőre nem járt eredménnyel (a legfrissebb hírek szerint a Netanjahu-kormány az amerikai választásokig nem is fogja a kérdést napirendre tűzni), ami érezhetően növelte a szaúdi vezetés frusztrációját.

A visszahúzódó Kuvait és Omán

Az eseményekre legkorlátozottabb befolyással Kuvait és Omán bír. A két állam sem Izraellel nem folytat számottevő együttműködést, sem a palesztin politikában nem rendelkezik komoly érdekekkel. Ráadásul mindkét állam vezetését alapvetően más folyamatok kötik le: 2020-as hatalomra jutása óta az ománi szultán, Hajthám bin Tarík a gazdasági reformok kérdésére fókuszált,³⁵ valamint saját politikai bázisának megteremtésére.³⁶ A nemzetközi politikában a regionális stabilitás védelme mellett az ománi vezetők igyekeztek egyensúlyozni a Szaúd-Arábiával és Iránnal egyszerre történő kapcsolatépítés között, valamint kizárni a két nagyhatalom részéről mutatkozó befolyásszerzési törekvéseket. Mindezek fényében a gázai válságban való nagyobb szerepvállalás inkább kockázatokkal, mint előnyökkel járt volna az ország számára, különösen mivel már a válság előtt erősödött az Izrael-ellenes hangulat.³⁷ Ugyanakkor Maszkatban láthatóan erős ellenérzést váltott ki nemcsak Izrael gázai fellépése,³⁸ de az ahhoz nyújtott amerikai támogatás is, amely az ománi diplomáciától szokatlanul éles kritikák megfogalmazásához vezetett Washingtonnal szemben.³⁹

Kuvait 2023 októbere óta alapvető belpolitikai változásokon ment keresztül, ami lehetetlenné tette komolyabb külpolitikai akciók végrehajtását. Egyrészt nem sokkal a Hamász októberi akcióját követően uralkodóváltásra került sor az országban: december 16-án Navaf al-Ahmed Al-Szabáh halálát követően Misál al-Ahmad Al-Szabáh került hatalomra.⁴⁰ Másrészt talán ennél is lényegesebb folyamatnak tekinthető az országot évek óta meghatározó belpolitikai válság. A relatíve széles jogkörökkel bíró törvényhozó testületként működő Nemzeti Tanács (*Madzslisz al-Umma*) és a kormány között az arab tavaszt követően elmérgesedő viszony miatt a kabinet képtelen volt nagyobb fajsúlyú döntéseket foganatosítani. A helyzet több választáshoz, majd 2024 júniusában a Nemzeti Tanács és az alkotmány egyes passzusainak felfüggesztéséhez vezetett.

³⁵ Jonathan CAMPBELL-JAMES: [Sultan's landmark speech to the Majlis Oman: A window into Oman's economic reforms](#), [online], 2023. 11. 27. Forrás: Washington Institute, [2024. 08. 08.]

³⁶ Yasmina ABOUZZOHOUR: [One year into his reign, Oman's sultan must renegotiate the social contract and prioritize diversification](#), [online], 2021. 01. 13. Forrás: Brookings [2024. 08. 08.]

³⁷ Hamed AL-GHAITHI: [Expanding the scope of Oman's Israel boycott?](#), [online], 2023. 02. 28. Forrás: Carnegie Endowment for International Peace [2024. 08. 08.]

³⁸ [Oman calls for international court to investigate 'war crimes' by Israel in Gaza](#), [online], 2023. 11. 04. Forrás: Anadolu Agency [2024. 08. 08.]

³⁹ [Oman Rejects US Bias in Security Council Veto](#), [online], 2023. 12. 09. Forrás: Foreign Ministry, Sultanate of Oman [2024. 08. 08.] Giorgio CAFIERO: [Oman, Gaza, and relations with the United States](#), [online], 2024. 01. 05. Forrás: Arab Center Washington DC [2024. 08. 08.]

⁴⁰ Gerald M. FEIERSTEIN: [Following Emir's death, Sheikh Mishal Al Sabah named Kuwait's new ruler, signalling continuity](#), [online], 2023. 12. 18. Forrás: Middle East Institute [2024. 08. 08.]

Ilyen körülmények között Kuvait szinte automatikus módon folytatta az országra jellemző hagyományos külpolitikát, amely Izrael merev elutasítására és a palesztin küzdelem támogatására irányul. Az ettől való bármilyen eltérés külpolitikai és belpolitikai kockázatokkal is járhat, hiszen a kormánykritikus iszlamista erők Palesztina kérdését sokszor felhasználták már a rezsimmel szemben, mint ahogy teszik napjainkban is.⁴¹

Az iráni–izraeli eszkaláció veszélye

A szűken vett gázai háború morális és stratégiai dimenziói mellett az izraeli–iráni versengés eszkalációjától és egy regionális fegyveres konfliktus kirobbanásától való félelmek is meghatározó szerepet játszottak az Öböl-államok viselkedésében. Nem véletlen, hogy Bahreint leszámítva az összes Öböl-monarchia elítélte Izrael damaszkuszi akcióját, amely kiváltotta az áprilisi iráni ellencsapást,⁴² Ismail Hanije augusztusi teheráni likvidálását pedig a GCC főtitkára kritizálta.⁴³

Az Arab-félsziget monarchiái több szempont miatt is kitéttek lennének egy ilyen háború esetén.⁴⁴ Egyrészt a területükön található amerikai bázisok potenciális célpontot jelenthetnek Irán és szövetségesei számára. Másrészt, ahogy azt az Izrael területe ellen indított áprilisi iráni támadás is mutatta, a GCC-országok légterét (de akár tengeri területeit is) közvetlenül érintheti az eszkaláció. Harmadrészt egy konfliktus esetén az egyensúlyozási politikára való mozgástér szűkülne, ami politikailag kockázatos döntések meghozatalára kényszerítheti a hat kormányt.

Ugyanakkor az iráni–izraeli eszkalációnak a GCC államai nincsenek teljesen kiszolgáltatva: ők is hatással tudnak lenni valamilyen mértékben a két ország viselkedésére.⁴⁵ Katarnak és Ománnak komoly tapasztalata és képessége van az ellenséges felek közötti közvetítésre és a tárgyalások elősegítésére. A Perzsa-öböl két oldala közötti feszültségek csökkenése következtében szinte mindegyik GCC-országnak (leszámítva talán Bahreint) vannak kapcsolatai Teheránban, és képesek az iráni vezetés számára üzeneteket átadni akár Izrael, akár az Egyesült Államok részéről. A másik szempontból az izraeli kormánnyal és különböző politikai szereplőkkel nemcsak Bahrein és az EAE rendelkezik közvetlen kapcsolattal, hanem Szaúd-Arábia és Katar is. Ezeket a diplomáciai kapacitásokat az Öböl-államok láthatóan felhasználták az áprilisi és augusztusi eszkalációs időszakban is.

Irán áprilisi támadása során az Öböl-államok ráadásul aktív szerepet játszott a Teherán által kilőtt rakéták és drónok elhárításában, valamint hírszerzési információk megosztásában. A források Szaúd-Arábia és az EAE szerepét emelik ki,⁴⁶ de különösen az amerikai jelenlét miatt Katar hozzájárulására is szükség lehetett. Az *ad hoc* védelmi koalíció gyors és hatékony összeállításában és fellépésében sokan egy regionális biztonságpolitikai együttműködés első lépését látták, ez ugyanakkor egyelőre túlzásnak tűnik:⁴⁷ az Öböl-államok nem akarják elidegeníteni maguktól Iránt, a Netanjahu-vezetésű izraeli kormány tevékenységét pedig igen negatívan látják.

⁴¹ [30 Kuwaiti groups call on gov't to back South Africa's case against Israel at ICJ](#), [online], 2024. 01. 09. Forrás: Middle East Monitor [2024. 08. 08.]

⁴² Giorgio CAFIERO: [Most GCC states condemned the attack on Iranian embassy complex in Syria. An escalation in what they fear the most](#), [online], 2024. 04. 05. Forrás: Atlantic Council [2024. 08. 08.]

⁴³ HE the GCCSG: [The assassination of Dr Ismail Haniyeh is a serious indicator of Israel's unwillingness to reach political solution and achieve security and stability in the region, and a clear undermining of the ongoing peace efforts](#), [online], 2024. 07. 31. Forrás: gcc-sg.org [2024. 08. 08.]

⁴⁴ Kristian Coates ULRICHSEN: [Gulf Arab states avoid Iran-Israel tensions](#), [online], 2024. 04. 25. Forrás: Arab Center Washington DC [2024. 08. 08.]

⁴⁵ [Gulf states, vulnerable but influential, seek to stop new Iran-Israel war](#), [online], 2024. 04. 14. Forrás: Reuters [2024. 08. 08.]

⁴⁶ Stuart WINER: [Report: Gulf states, including Saudi Arabia, provided intelligence on Iran attack](#), [online], 2024. 04. 15. Forrás: Times of Israel [2024. 08. 08.]

⁴⁷ Dalia Dasse KAYE – Sanam VAKIL: [Is an anti-Iran alliance emerging in the Middle East?](#) [online], 2024. 04. 26. Forrás: Foreign Affairs [2024. 08. 08.]

Az amerikai védelmi ernyő alá tartozó Öböl-államok számára a Washington által nyújtott azonnali segítségnyújtás Izrael számára kettős megítélésű volt. Egyik oldalról a fellépés hatékonysága és léte önmagában erősítette az Egyesült Államok, mint a regionális partnereinek biztonságot nyújtó nagyhatalom imázsát. Másrészt ugyanakkor az Öbölben az Izraelnek nyújtott gyors segítség kontrasztba került a hat monarchia által hiányolt amerikai fellépéssel a korábban őket ért fenyegetések kapcsán. Az elmúlt években több olyan esemény volt, beleértve a szaúdi olajlétesítményekkel szembeni 2019-es támadást vagy az Abu Dhabi reptérrel szembeni 2022-es akciót, amelyeket követően elmaradt a várt fellépés Washington részéről. Ráadásul mindkét eset a húsz mozgalomhoz kötődött, amely ellen az amerikai fellépés 2023 végén, Izrael és a világkereskedelem veszélyeztetését követően vált csak láthatóvá. Ráadásul az Öböl menti államokban és társadalmakban is sokan kettős mérceként érzékelik a gázai és ukrajnai válsághoz való nyugati hozzáállást, valamint az Izrael által feltételezhetően elkövetett háborús bűnökkel (vagy akár „népirtással”) kapcsolatos amerikai tétlenséget.⁴⁸

Konklúzió

2024 augusztusában lehetetlen előre megjósolni a gázai válságnak és különböző dimenzióinak alakulását. Ugyanakkor az már előre látható, hogy a komplex válság alapvető hatással lehet nemcsak az Öböl menti monarchiák regionális szerepére, de kül- és biztonságpolitikai stratégiájukra is.⁴⁹

Egyrészt az elmúlt tíz hónap megmutatta a hat ország külpolitikája közötti alapvető különbségeket és a belpolitikai és külpolitikai veszélyek prioritizálásával kapcsolatos szándékokat. Az Egyesült Arab Emírségek, Katar, Szaúd-Arábia és Bahrein képes volt nemzetközi politikai megfontolásokat előtérbe helyezni (elsősorban az Irán és a militáns iszlámizmus megítélésétől függően), míg Omán és Kuvait számára fontosabb volt a belső stabilitás fenntartása. A hat ország közül Bahrein lehet meglepő ebből a szempontból, ahol a kormányzat nem módosította külpolitikai stratégiáját a látható társadalmi elégedetlenség ellenére sem. Ezek a megfontolások a jövőben változhatnak, különösen azon felmérések fényében, amelyek az „ellenállás tengelyének” népszerűség-növekedését mutatják a GCC-államokban is.

Másrészt a hat ország külpolitikája azt mutatja, hogy a térségben nem zajlik le tömbösödési folyamat. Az Izrael, az Egyesült Államok és Irán közötti feszültségek növekedésével a GCC államai továbbra sem akarják feláldozni független szerepüket, és igyekeznek fenntartani kapcsolataikat egyszerre több pólussal is.

Harmadrészt egyelőre úgy tűnik, hogy a hat állam hozzáállása közötti különbségek nem okoztak törést, a háború lezárását követően és a gázai újjáépítés megindulásával elsősorban az EAE és Katar között elképzelhetőek feszültségek. Eddig láthatóan a két ország vezetése nem akarta felhívni a figyelmet ezekre a különbségekre, és igyekeznek (ha nem is egységes, de) koherens álláspontot képviselni a válságban. A törésvonalak felszínre kerülése nagyban függ attól, hogy az egyes kormányok mennyire igyekeznek majd saját partnereiket támogatni a palesztin politikában.

⁴⁸ ULRICHSEN 2023, im.

⁴⁹ Abdullah BAABOOD: [How Gulf states reinterpreting national security beyond their land borders](#), [online], 2024. 08. 01. Forrás: Carnegie Endowment [2024. 08. 08.]

Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések

2024/14

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta munkatársaink tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszaki kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézetének keretében működő Stratégiai Védelmi Kutatási Program szakpolitikai kutatásokat végez, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont John Lukacs Intézet Stratégiai Védelmi Kutatási Program

Szerkesztés és tördelés:
Tálas Péter, Csiki Varga Tamás

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: jli@uni-nke.hu

2024 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatási Elemzések (ISSN 2063-4862)

2019–2024: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)
2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Szalai Máté